

БЎЛАЖАК БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ ТАЙЁРЛАШДА МИЛЛИЙ-МАЪНАВИЙ ҚАДРИЯТЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ИННОВАЦИОН МЕТОДИКАСИ

Сандибоева Дилафрўз Холмуродовна

*Жиззах Давлат Педагогика Институтини "Таълим ва тарбия назарияси ва методикаси
(Бошланғич таълим)" мутахассислиги магистранти*

Аннотация: Мазкур мақолада бўлажак бошланғич синф ўқитувчиларини тайёрлашда миллий-маънавиятга оид қадриятлардан фойдаланишни шаклланиши ва улардан фойдаланишнинг инновацион методикаси масаласи қаралади. Ушбу мақоладан бўлажак мутахассислар миллий-маънавий қадриятлардан фойдаланишнинг инновацион муаммоси билан шугулланувчилар фойдаланиши мумкин.

Калит сўзлар: Ўқитувчилар; бўлажак; маънавият; ; қадриятлар; фойдаланиш; бошланғич синф; қадрият; маънавий мерос; инновацион педагогик усуллар; нарсаси; юксалтириш; тарбия технологияси; ҳодиса; ижтимоий; интегратив ёндашув; илмий; маънавий тарбия' маънавий қадрият.

Маълумки, ҳозирда замонавий таълим-тарбия тизими олдида таълим олувчиларни маънавий жиҳатдан этук, жисмоний жиҳатдан соғлом ва интеллектуал салоҳиятли бўлиб, шаклланишини таъминлаш вазифасини қўймоқда. Бундай вазифани бажаришда улар таълим жараёнига турли хил ёндашувлар ва педагогик таъсир усулларида фойдаланадилар. Хуллас, таълим олувчилар маънавий тарбиясида ҳам юқорида таъкидланганидек ўзига хос ёндашув ва педагогик таъсир усуллари керак бўлади.

Таълимда олиб борган изланишлар ва кузатишлар натижалари таълим олувчилар маънавий тарбиясида, айниқса уларнинг маънавий етук бўлиб шаклланишида таълим-тарбия бирлиги ва таълим жараёнида миллий-маънавий қадриятлардан самарали фойдаланиш борасидаги инновацион ёндашув ва турли хил салбий таъсирлар ҳамда таҳдидлар ҳақидаги таъсирчан маълумотларни тўплаб, уларни таълим мазмунига сингдириш усулларида фойдаланиш мақсадга мувофиқ эканлигини кўрсатмоқда.

Таълим олувчилар маънавий тарбияси, хусусан маънавий-иммунологик тарбия айнан инновацион характерга эга бўлган интегратив ёндашув қилишни талаб этади, чунки унда таълим мазмунига миллий-маънавиятга қадриятларга оид маънавий меросни ва турли хил салбий таъсир ҳамда таҳдидларга оид таъсирчан маълумотларни сингдиришга тўғри келади. Чунки бундай интегратив характердаги машғулотларни бажариш ушбу муаммо ечимини ҳал қилишга ижодий ёндашувни ва пировард натижада инновацион педагогик усулларни ишлаб чиқишни талаб этади.

Умуман олганда ушбу йўналишдаги инновацион педагогик таъсир усули деганда аниқ ҳолатлар (жараёнлар)ни ташкил этиб, унга мос керакли қонун-қоидалар негизида ўқувчи-талабаларни ижобий ҳатти-ҳаракатларга ундовчи, ўз камчиликларни вақтида тузатувчи, илғор, истиқболли фикрлар ва ҳислар мажмуасининг тарбиявий таъсири тушунилади ва бундаги янги фикрлар ёшлар тарбиясидаги турли сабабларни ҳамда уларнинг шахсий камчиликларини енгиб ўтишга асос бўладиган ҳиссиётлар мажмуасидан иборатдир [2-5].

Ана шу нуқтаи назардан таълим олувчилар қалби ва онгига миллий мафкурамизга оид маълумотларни мунтазам равишда турли самарали усул ва воситалар ёрдамида сингдирилиб, такомиллаштирилиб борилиши пировард натижада давлат ва жамият, оила ва узлуксиз таълим тизими таркибий қисмларидаги таълим муассасалари учун намунавий таълим олувчи маънавий алоқи шакллантирилади [1].

Бундай намунада таълим олувчининг-маънавий ахлоқий таълим мазмунига маънавий қадриятларга оид маълумотларни сингдириш ва ушбу жараёндаги таълим-тарбия интегратив ёндашув қилиш зарурлигини тақозо этди. Миллий-маънавий қадриятларга оид маънавий мерос ҳақида етарлича маълумотларни тўплаб, уларни тадқиқот мақсади ва вазифаларига мослаб тизимлаштириб, ахборот кўринишига келтириб қўйиш.

1. Ўқув адабиётлари мазмунига шаклланиши керак бўлган интеллектуал мулк, таълим мазмунидаги маълумотлар кетма-кетлигининг изчиллиги ва узвийлиги, улардаги таълим олувчининг маънавий-ахлоқий жиҳатдан тарбияланишига оид маълумотлар киритилишининг илмий-услубий жиҳатдан асосланади. Айнан биз шуғулланадиган муаммо бўйича эса таълим олувчи маънавиятини юксалтиришга оид маълумотлар (манбалар) ўта муҳимдир.

Таълим мазмуни маънавий меросга оид маълумотлар билан бойитиш. Улар таълим мазмунини янги сифат босқичига кўтаришга мустаҳкам дидактик асос бўла олади ва уларни таълим мазмунига мақсадли киритиш эса ўзига яраша инновацион жараён бўлиб, бунда таълим берувчидан юксак педагогик маҳорат талаб этилади.

Таълим мақсади замонавий таълим ва тарбия муаммоларини юқори самарадорлик билан ҳал қилишни таъминлашга ёрдам берувчи ихчам кўрсатмавий топшириқ-фикрни шакллантириш.

Мақсадлар мавзу (фан, тушунча, ғоя, таълимот ва шу кабилар)ни ўрганишга йўналтирилган бўлади ва замонавий педагогикада уларни қуйидаги учта йўналиш бўйича таълим- тарбия жараёнига жорий этиш кенг қўлланмоқда:

- Таълимий мақсад:
- Тарбиявий мақсад:
- Ривожлантирувчи мақсад.

Бу учала мақсад замонавий таълим-тарбияда оптимал вариантлардан бирини амалга оширишда алгоритмик-дидактик асос бўлади.

2. Маълумки, таълимда бўлгани каби, тарбиянинг ҳам ўзига хос мақсад-вазифалари бор. Кейинги пайтларда таълим технологиялари билан биргаликда тарбия технологиялари ҳам амалиётга жорий этилмоқда. Аммо, жамият тараққиётининг сўнгги даражалари бу соҳада ҳам инновацион услуб ва технологияларни ишлаб чиқишни талаб этмоқда. Тарбия технологиясига инновацион тус беришда анъанавий педагогикадан миллий демократик характердаги, яъни муайян технологик жараёнда ижтимоий муносабатлар, туйғу ва руҳий кечинмалар педагогикасига айланиб бораётганлигига асосий эътиборни қаратиш лозим.

Демак, инновацион тарбия технологиясининг асосий мақсад ва вазифаларида қуйидагилар ҳам асосий нуқтаи-назарда туради; мустақил давлатимиз учун миллий ва умуминсоний кадриятлар руҳида тарбияланган, мафкуравий иммунитет кучли ва ғоявий курашувчанликка қодир, соғлом турмуш тарзини онгли равишда ташкил эта оладиган, мамлакатимиздаги ижтимоий жараёнларни модернизация қилиш йўлидаги мураккаб ва кенг қўламли вазифаларни ҳал қилишда фаол иштирокчи бўлган баркамол шахсни тарбиялаш. Бу эса янгича фикрлайдиган ва янгича тафаккурга эга бўлган таълим олувчиларга таълим бериб тарбиялашимиз бугунги узлуксиз таълим тизимининг олдидаги муҳим вазифа эканлигини кўрсатади.

Таълим бериб тарбиялашда инновацион технологиялардан фойдаланиш афзалликлари қуйидагиларда яққол сезилади: таълим мазмунини яхши ўзлаштирилишига мос келтиришга имконият яратилади; мотивацион жараён юқори даражада бўлади; ўтилган материалларни яхши эслаб қолинишига эришилади; таълим олувчиларни мулоқотга киришиш кўникмасини такомиллаштиришга эришилади; ўқувчи ва талабалардаги ўз-ўзини баҳолашни ўрганади ва мустақил фикрлаш кўникмалари шаклланади ва шу кабилар.

Ушбу соҳада олиб борган изланишлар ва кузатишлар натижалари таълим олувчилар маънавий тарбиясида, айниқса уларнинг маънавий етук бўлиб шаклланишида таълим-тарбия бирлиги ва таълим жараёнида миллий-маънавий кадриятлардан самарали фойдаланиш борасидаги инновацион ёндашув ва турли хил салбий таъсирлар ҳамда таҳдидлар ҳақидаги таъсирчан маълумотларни тўплаб, уларни таълим мазмунига сингдириш усулларида фойдаланиш мақсадга мувофиқ эканлигини кўрсатмоқда.

Дарс мазмунини бойитиш ёрдамида интегратив ёндашувлар ёки технологияларни ишлаб чиқиб, ундан амалиётда кенг фойдаланиш. Бу таълим берувчининг интеллектуал салоҳияти ва касбий-педагогик маҳоратига кўп жаҳатдан боғлиқ бўлади.

Хулосада маънавий тарбияни ташкил этишда таълим мазмунига маънавиятига оид маълумотларни сингдириш жараёни ўрганилаётган манба бўйича (тушунча, қонун, қоида, мавзу, фан ва ҳ.) таҳлилий-ақлий умумлаштирилган фикр баён қилинади. Бу маънавий тарбияда муҳим босқич бўлиб ҳисобланади. Тавсиялар таълим-тарбия жараёнида миллий-маънавий қадриятлардан фойдаланишга оид инновацион услублар ва технологияларни тадбиқ қилиш ҳамда амалиётга жорий этиш, шунингдек, ушбу жараёни такомиллаштиришга мос кўрсатмавий-фикрлар мажмуасини ўзида ифода қилади.

Демак, маънавий тарбияни ташкил этишда таълим мазмуни билан маънавий қадриятларга оид маълумотларни интеграциялаш ушбу соҳадаги билимлар, тушунчалар кўникма ва малакаларни шакллантиришни умумлаштириб, ушбу соҳадаги маънавиятни юксалтиришнинг қонун ёки қоидасини ишлаб чиқишга кенг имкониятлар яратар экан.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Сандибоева Д.Х. Бўлажак ўқитувчиларнинг маънавиятини юксалтиришда қадриятлар тизимидан фойдаланиш \Фан ва таълим мазмунини такомиллаштиришда хорижий тажрибалардан фойдаланиш : муаммо ва ечимлар: Республика илмий-амалий онлайн конференцияси материаллари.-Жиззах, 2021. –Б
2. Тўракулов.Х.А. Илмий ижодиёт методологияси . Монография.-Т.: Фан.2006. 248-бет.
3. Тўракулов Х.А.ва бошқ. Илмий тадқиқот асослари . Ўқув қўлланма –Т.: Фан ва технология . 2011. 484-бет.
4. Тўракулов Х.А. Абдуллаева Б.С. Тўракулова И.Х. Бошланғич таълим методологияси . Дарслик.-Т.: “Инновацион ривожланиш нашриёт манбаа уйи.” 2020. 476-бет.
5. Тўракулов. Х.А. Бўлтаков. С.Х. Цивилизацион педагогик тизимлар негизида бўлажак бошланғич синф ўқитувчиларини тайёрлашнинг педагогик асослари . Монография.-Т.: “Инновацион ривожланиш нашриёт –матбаа уйи”, 2019. 144-бет.

БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ ТАЙЁРЛАШДА ИНТЕГРАТИВ ЁНДАШУВ ҚИЛИШНИНГ ДИДАКТИК ИМКОНИАТЛАРИ

*Тўракулов Холбўта Абилович, т.ф.д., профессор
Педагогик таълим халқаро фанлар академияси академиги,
Жиззах давлат педагогика институти
Омонжўлов Отажон Абдунабиевич
“Бошланғич таълим” мутахассислиги магистранти
Жиззах давлат педагогика институти*

Аннотация: Мазкур мақолада бўлажак ўқитувчиларини касбий фаолиятга тайёрлашда интегратив ёндашув қилиш масаласи ечими ёритилади.

Ушбу мақоладан бўлажак мутахассисларни касбий фаолиятга тайёрлашни такомиллаштириш муаммоси билан шугулланувчилар фойдаланиши мумкин.

Калит сўзлар: интегратив ёндашув; ўқитувчи; дидактик; имкониятлар; муаммо; тадқиқот; бошланғич; фаолият; ДТС; интеграциялаш; интеграциялаш йўналишлари; интегратив функция; тизимлаштирилган; маълумотлар; база; таълим мазмуни; модернизацияланган; имкониятлар; қизиқиш; фаолият; далиллаш; стратегия.

Маълумки, “XXI аср – интеллектуаллаштирилган аср” кўринишини олиб бўлди. Буни ҳозирдаги илм-фан ва техника-технологиялар ривожидан яққол сезиш мумкин. Улар негизида ишлаб чиқарилаётган интеллектуал тизимларда кўплаб тизмий ёндашув, инновацион ёндашув, креатив ёндашув, ижодий ёндашув, мажмуавий (комиллик) ёндашув, интегратив ёндашув каби тадқиқот услубларидан фойдаланилмоқда. Бу тадқиқот услублари ичидан интегратив ёндашувдан кўпроқ фойдаланилмоқда. Бунга сабаб интеллектуаллаштирилган асрнинг таълим-тарбиясини ташкил этишда албатта илм-фан ва